

στημα μικρότερο του έτους από τη δημοσίευση του πρώτου μανιφέστου και φανερώνουν στοιχειώδη γνώση τών έργων του κινήματος, εμφανίζεται την 25η Οκτωβρίου 1924, δηλαδή μόλις 10-15 μέρες έπειτα από το μανιφέστο, που κυκλοφόρησε περί τὰ μέσα Οκτωβρίου (ό Παλαιμάς αναφέρει τόν υπερρεαλισμό ήδη σέ άρθρο του τῆς 1ης Ιανουαρίου 1925). Ορισμένες από τις αναφορές δέχθηκαν ανεπαρκή γνώση τών υπερρεαλιστικῶν ἀναζητήσεων. Γενικά οί τοποθετήσεις ἀπέναντι στόν υπερρεαλισμό μοιράζονται, μέ περισσότερες τις ἀρνητικές και μέ βαρύνουσες, στά δύο πεδία, τήν ἀπορριπτική τού Παλαιμά και τήν ἐπαινετική τού Μεντζέλου.

Συνεχίζοντας τήν εξέταση τῆς ἀπήχησης τού υπερρεαλισμοῦ στόν ἑλληνικό χώρο κατά τήν εισαγωγική φάση του (ὡς τὸ 1940), θὰ λέγαμε ὅτι ἡ ἔρευνα γιά τήν τετραετία 1923-1935 εἶναι ἐλλιπής. Ἀπό τὰ γνωστά στοιχεῖα τὰ σπουδαιότερα εἶναι οἱ διαλέξεις τών Νικήτα Ράντου (1933) και Ἄνδρέα Ἐμπειρίκου (1935) και τὰ πρώτα (1934-35) υπερρεαλιστικά ποιήματα τού Γιάννη Τσαρούχη (ἀνέκδοτα ὡς τὸ 1980). Γιά τήν περίοδο 1935-1940 ἔχουμε τήν πληρέστερη ἔρευνα (τῶ Σωτήρη Τριβυζᾶ), ἡ ὁποία «ἔφερε στό φῶς περισσότερα ἀπό τετρακόσια κείμενα, πού ἀναφέρονται ἀμέσως ἡ ἐμμέσως στόν υπερρεαλισμό» («ένας ἀριθμὸς κειμένων ἀσφαλῶς κανθάνει, ἀφοῦ ὁ ἡμερήσιος και περιοδικὸς τύπος τῆς ἐποχῆς δὲν σώζεται σέ πλήρη σώματα»). Σ' αὐτὰ θὰ πρέπει νὰ προσθεσομε και τὸ corpus τών υπερρεαλιστικῶν ποιημάτων πού γράφονται ὡς τὸ 1940: τὴν Ἰγνιάκιο (ἄλλα και τὴν Ἐνδοχώρα και ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ *Γραπτὸ ἢ Πρῶσιονικὴ μυθολογία*) τῶ Ἄνδρέα Ἐμπειρίκου, τὰ *Μὴν ὀμιλεῖτε εἰς τὸν ὀδηγὸν και Τὰ κλειδοκώμβια* τῆς *σιωπῆς* τῶ Νίκου Ἐγγονόπουλου, τὰ υπερρεαλιστικά ποιήματα τῶ Νικήτα Ράντου και τῶ Θαλῆ Ρηγορίδη, και τοὺς υπερρεαλιστικὸς μετασχηματισμοὺς στήν ποίηση τῶ Ὀδυσσεά Ἐλύτη. Ταυτόχρονα θὰ πρέπει νὰ μετακινήσομε ἀπὸ τήν κατηγορία τών κειμένων γιά τὸν υπερρεαλισμὸ στήν κατηγορία τών υπερρεαλιστικῶν κειμένων τῆς ὀχι λίγες παρωδιές υπερρεαλιστι-

κῶν ποιημάτων, πού ἐμφανίζονται αὐτῇ τῇ ἐποχῇ, ἐφόσον τὸ υπερρεαλιστικὸ κείμενο εἶναι ἡ μία ἀπὸ τῆς τρεῖς περιπτώσεις μὴ παρωδησιμῶν κειμένων (οἱ ἄλλες εἶναι τὸ nonsense και ἡ ἴδια ἡ παρωδία): θέλω νὰ πῶ ὅτι ἡ ἔρευνα στὸ ἐγγενὲς αὐτοπαρωδιακὸ του στοιχείου τὸ υπερρεαλιστικὸ κείμενο ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐξουδετερώσει τήν παρωδία και νὰ μεταβάλλει σέ ὁμοίό του κάθε ἀπόπειρα παρωδησιμῆς του (γι' αὐτὸ πιστεύω ὅτι μιὰ ἀνθολογία υπερρεαλιστικῶν λογοτεχνίας πού δὲν θὰ περιλάμβανε και παρωδιές υπερρεαλιστικῶν κειμένων θὰ ἦταν ἐλλιπής).

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπήχησης τού υπερρεαλισμοῦ στόν ἑλληνικό χώρο ὡς τὸ 1940 θὰ πρέπει νὰ τὰ παραβλάσουμε μέ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπήχησης του στίς ἄλλες χώρες, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχει ἓνας ἀριθμὸς σχετικῶν ἐργασιῶν πού ἔχουν ἐκπονηθεῖ. Ἐκκινώντας ἀπὸ τῆς χώρες τῆς γειτονικῆς ἡ πολὺ κοντινῆς μέ τὴ Γαλλία, τὸ διάγραμμα τῆς υπερρεαλιστικῆς ἐξέπλωσης (μέ ὄρωση μὲ τὴ συγγραφή τῶν πρώτων υπερρεαλιστικῶν ἔργων σὲ κάθε χώρα) παρουσιάζεται ὡς ἐξῆς: Στὸ Βέλγιο, ὅπου βρῖσκει γόνιμο ἔδαφος, ὁ υπερρεαλισμὸς ἐμφανίζεται τὸ 1926· στήν Ἰσπανία στὸ τέλος τῆς δεκαετίας τῶ '20· στὴ Γερμανία ἐνδιαφέρει ἐλάχιστα τοὺς λογοτέχνες (καλλιεργεῖται μόνο ἀπὸ τοὺς ζωγράφους)· στήν Ἰταλία δὲν ἔχει ἀπήχηση (ἐνδιαφέρον προκαλεῖ μόνο τὸ 1940, τὸ ὁποῖο ἐξαντλεῖται μέ μιὰ θεωρητικὴ συζήτηση γιά τὸ κίνημα)· τὸ ἴδιο στήν Ἀυστρία (ὅπου μόνο μετὰ τὸν πόλεμο θὰ ἐμφανιστεῖ ἓνας υπερρεαλιστικὸς ποιητῆς) και στήν Ὀλλανδία, ἡ ὁποία ὡς τὸ 1959 (ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο ἰδρύεται τὸ ὀλλανδικὸ γραφεῖο Ἰπερρεαλιστικῶν Ἐρευνητικῶν ἔργων ἀναφέρεται γιά τὸν υπερρεαλισμὸ· στήν Ἀγγλία υπερρεαλιστικά ἔργα γράφονται τὸ 1935· στόν Καναδὰ και στήν Αἴγυπτο, πού θὰ μπορούσαμε νὰ τῆς θεωρήσομε χώρες γειτονικῆς μέ τὴ Γαλλία γιά τὴ γαλλόφωνη κοινότητά τους, ὁ υπερρεαλισμὸς ἐμφανίζεται (στους γαλλόφωνους βέβαια συγγραφεῖς) κατὰ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τῶ 1940 και τὸ 1938 ἀντιστοίχως.

Ἀπὸ τῆς σλαβικῆς χώρες, ὁ υπερρεαλισμὸς βρῖσκει εὐκολότερη